

PSIXOLOGIK XIZMAT ORQALI O'QUVCHILARNING MOTIVATSIYASINI OSHIRISH YO'LLARI

Absattarova Naubahar

Nukus tumani 11-son umumtalim maktabi psixologi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20603721>

Annotatsiya: Mazkur tezisda umumta'lim maktablarida psixologik xizmat faoliyati orqali o'quvchilarning o'quv motivatsiyasini oshirish masalalari yoritilgan. O'quv motivatsiyasi ta'lim samaradorligini belgilovchi muhim omillardan biri sifatida tahlil qilinib, maktab psixologining diagnostik, profilaktik, maslahat va rivojlantiruvchi faoliyatining ahamiyati ochib berilgan. Shuningdek, o'quvchilarning individual psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda motivatsiyani shakllantirish va mustahkamlashning samarali usullari ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari psixologik xizmatning ta'lim sifati va o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini asoslaydi.

Kalit so'zlar: psixologik xizmat, o'quv motivatsiyasi, maktab psixologi, ta'lim sifati, psixologik diagnostika, psixologik maslahat, o'quvchi shaxsi, motivatsion rivojlanish, ta'lim samaradorligi, psixoprofilaktika.

Bugungi kunda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, ta'lim sifati oshirish hamda barkamol avlodni tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu maqsadlarga erishishda o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishi va intilishlarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. O'quvchilarning o'quv faoliyatidagi muvaffaqiyati ko'p jihatdan ularning motivatsion holatiga bog'liq bo'lib, motivatsiya ta'lim jarayonining asosiy harakatlantiruvchi kuchi sifatida namoyon bo'ladi. Shu sababli umumta'lim maktablarida psixologik xizmat faoliyatini takomillashtirish va undan o'quvchilar motivatsiyasini oshirish vositasi sifatida samarali foydalanish dolzarb ilmiy-amaliy masalalardan biri hisoblanadi.

Motivatsiya inson faoliyatining ichki va tashqi omillari yig'indisi bo'lib, shaxsni muayyan maqsad sari yo'naltiradi, uning faolligini ta'minlaydi va faoliyat natijalariga ta'sir ko'rsatadi. Ta'lim jarayonida motivatsiya o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan ehtiyoji, qiziqishi, intilishi hamda muvaffaqiyatga erishish istagini ifodalaydi. Motivatsiyasi yuqori bo'lgan o'quvchilar darslarda faol qatnashadi, mustaqil fikrlashga intiladi, yangi bilimlarni egallashga qiziqadi va o'z oldiga aniq maqsadlar qo'yadi. Aksincha, motivatsiyasi past o'quvchilarda o'qishga befarqlik, o'zlashtirish darajasining pasayishi, intizom muammolari va psixologik qiyinchiliklar kuzatiladi. Maktab psixologik xizmati o'quvchilarning psixologik salomatligini ta'minlash, shaxsiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash hamda ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishga qaratilgan faoliyatni amalga oshiradi. Ushbu xizmatning asosiy vazifalari psixologik diagnostika, psixoprofilaktika, psixologik maslahat berish, korreksion-rivojlantiruvchi ishlar va psixologik ma'rifatni tashkil etishdan iboratdir. Mazkur yo'nalishlarning har biri o'quv motivatsiyasini shakllantirish va rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

O'quvchilarning motivatsion holatini aniqlashda psixologik diagnostika muhim vosita hisoblanadi. Diagnostik tadqiqotlar orqali o'quvchilarning qiziqishlari, ehtiyojlari, qadriyatlarini, intilishlari va ta'limga bo'lgan munosabatlari o'rganiladi. Natijada motivatsiyaning pasayishiga sabab bo'layotgan omillar aniqlanib, ular bilan individual ishlash imkoniyati yaratiladi. Ayrim hollarda motivatsiyaning pasayishi oilaviy muammolar, tengdoshlar bilan munosabatlardagi qiyinchiliklar, o'ziga bo'lgan ishonchning sustligi yoki pedagogik ta'sirning yetarli emasligi bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Psixolog ushbu omillarni aniqlab, ularni bartaraf etish bo'yicha amaliy

tavsiyalar ishlab chiqadi. O'quvchilarda motivatsiyani shakllantirishda ijobiy psixologik muhit alohida ahamiyatga ega. Maktabdagi sog'lom psixologik atmosfera o'quvchilarning o'zini xavfsiz va erkin his qilishiga yordam beradi. Bunday muhitda o'quvchi o'z fikrini erkin bayon etadi, xatolardan qo'rqmaydi va yangi bilimlarni o'zlashtirishga faol intiladi. Psixologlar tomonidan sinf jamoasida ijobiy munosabatlarni rivojlantirish, hamkorlik va o'zaro hurmat tamoyillarini shakllantirishga qaratilgan treninglar tashkil etilishi motivatsiyaning oshishiga xizmat qiladi. Psixologik xizmat faoliyatida o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini rivojlantirish muhim o'rin tutadi. O'z imkoniyatlariga ishongan o'quvchi murakkab vazifalarni bajarishdan cho'chimaydi, muvaffaqiyatsizliklarni vaqtinchalik holat sifatida qabul qiladi va o'z ustida ishlashni davom ettiradi. O'ziga bo'lgan ishonchni shakllantirish uchun psixologlar individual suhbatlar, motivatsion treninglar va shaxsiy rivojlanish dasturlaridan foydalanadilar. Bunday faoliyat natijasida o'quvchilarda muvaffaqiyatga erishish motivi kuchayadi.

Motivatsiyani oshirishda maqsad qo'yish ko'nikmalarini rivojlantirish ham muhim hisoblanadi. Ko'plab o'quvchilar o'z oldilariga aniq maqsad qo'ya olmasliklari sababli ta'lim jarayonida qiyinchiliklarga duch keladilar. Psixologik xizmat o'quvchilarga qisqa va uzoq muddatli maqsadlarni belgilash, ularga erishish strategiyalarini ishlab chiqish hamda natijalarni baholash ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Maqsadga yo'naltirilgan faoliyat esa motivatsiyaning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Bugungi axborotlashgan jamiyat sharoitida o'quvchilarning e'tiborini jalb qilish va o'quv faoliyatiga qiziqishini oshirish tobora murakkablashib bormoqda. Internet, ijtimoiy tarmoqlar va turli raqamli platformalar o'quvchilarning vaqtini egallab, ta'lim motivatsiyasining pasayishiga sabab bo'lishi mumkin. Shu nuqtayi nazardan psixologik xizmat o'quvchilarda vaqtni boshqarish, mas'uliyat hissini rivojlantirish va raqamli madaniyatni shakllantirish bo'yicha profilaktik tadbirlarni amalga oshirishi zarur. Ota-onalar bilan hamkorlik motivatsiyani oshirishning muhim omillaridan biridir. Oila farzandning ta'limga bo'lgan munosabatini shakllantiruvchi birlamchi ijtimoiy muhit hisoblanadi. Ota-onalarning qo'llab-quvvatlashi, rag'batlantirishi va farzand ta'limiga qiziqishi uning motivatsiyasiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli maktab psixologi ota-onalar bilan muntazam ishlashi, ularga pedagogik-psixologik tavsiyalar berishi va oiladagi sog'lom psixologik muhitni mustahkamlashga ko'maklashishi lozim.

O'qituvchi va psixolog hamkorligi ham motivatsiyani oshirishda muhim rol o'ynaydi. O'qituvchining darsni qiziqarli tashkil etishi, o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olishi, ularni rag'batlantirib borishi va muvaffaqiyatlarini e'tirof etishi motivatsion jarayonlarga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Psixolog esa o'qituvchilarga o'quvchilarning psixologik xususiyatlari haqida ma'lumot berib, ta'lim jarayonida samarali yondashuvlarni qo'llash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqadi. Psixologik treninglar o'quvchilar motivatsiyasini oshirishning samarali vositalaridan biridir. Treninglar davomida o'quvchilarda muloqot madaniyati, liderlik qobiliyatlari, mustaqil fikrlash, muammolarni hal etish va jamoada ishlash ko'nikmalari rivojlanadi. Shu bilan birga, treninglar o'quvchilarning ichki imkoniyatlarini namoyon etishlariga va o'z salohiyatlarini anglashlariga yordam beradi.

Bu esa o'z navbatida ularning o'quv faoliyatiga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi.

Motivatsiyani oshirishda rag'batlantirish tizimining ahamiyati ham katta. Rag'batlantirish nafaqat moddiy, balki ma'naviy shakllarda ham amalga oshirilishi mumkin. O'quvchilarning muvaffaqiyatlarini e'tirof etish, ularni maqtov yorliqlari, diplomlar, tashakkurnomalar bilan taqdirlash hamda ijobiy fikr-mulohazalar bildirish motivatsiyaning ortishiga yordam beradi. Biroq

rag'batlantirish jarayonida individual yondashuvni saqlash va o'quvchilarning ichki motivatsiyasini rivojlantirishga e'tibor qaratish muhimdir.

Psixologik xizmatning yana bir muhim vazifasi o'quvchilarning emotsional holatini nazorat qilish va ularga psixologik yordam ko'rsatishdan iborat. Stress, xavotir, qo'rquv va boshqa salbiy emotsiyalar o'quv faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatib, motivatsiyani pasaytirishi mumkin. Psixolog tomonidan olib boriladigan korreksion va maslahat ishlari ushbu muammolarni bartaraf etishga hamda o'quvchilarning psixologik farovonligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Shuningdek, kasbiy yo'naltirish ishlari ham motivatsiyani oshirishning samarali yo'llaridan biri hisoblanadi. Kelajakdagi kasbini aniq tasavvur qilgan o'quvchi o'qishning mazmuni va ahamiyatini chuqurroq anglaydi. Natijada uning fanlarni o'rganishga bo'lgan qiziqishi ortadi va o'quv faoliyati yanada maqsadli tus oladi. Psixologik xizmat tomonidan kasbiy qiziqishlarni aniqlash va kasb tanlash bo'yicha maslahatlar berish o'quvchilarning kelajak rejalari bilan ta'lim jarayonini bog'lash imkonini yaratadi.

Xulosa qilib aytganda, psixologik xizmat o'quvchilarning motivatsiyasini oshirishda muhim pedagogik va psixologik vosita hisoblanadi. Psixologik diagnostika, maslahat berish, profilaktik va rivojlantiruvchi tadbirlar, ota-onalar hamda o'qituvchilar bilan hamkorlik, motivatsion treninglar va kasbiy yo'naltirish ishlari orqali o'quvchilarning ta'limga bo'lgan qiziqishi va faolligini sezilarli darajada oshirish mumkin. Natijada o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan ehtiyoji kuchayadi, ta'lim samaradorligi ortadi va shaxsning har tomonlama rivojlanishi uchun qulay sharoit yaratiladi. Psixologik xizmat faoliyatini yanada takomillashtirish esa zamonaviy ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri bo'lib qoladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim tizimini rivojlantirishga oid farmon va qarorlari.
3. G'oziyev E.G'. Umumiy psixologiya. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.
4. G'oziyev E.G'. Pedagogik psixologiya. – Toshkent: Universitet, 2017.
5. Davletshin M.G., Do'stmuhamedova Sh.A. Yosh va pedagogik psixologiya. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2019.
6. Nishonova Z.T., Alimuhamedov S. Psixologik xizmat asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiyalar, 2020.
7. Karimova V.M. Psixologiya. – Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2018.